

Cristian JORA

**DREPT CIVIL.
DREPTURILE REALE**

Universul Juridic
București
-2012-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2012, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

JORA, CRISTIAN

Drept civil. Drepturile reale / Cristian Jora. –

București : Universul Juridic, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-890-2

347

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

Capitolul I

PATRIMONIUL ȘI DREPTURILE PATRIMONIALE

1.1. Patrimoniul

1.1.1. Probleme generale

Drepturile subiective civile și obligațiile corelative acestora pot avea un conținut patrimonial sau pot fi personale nepatrimoniale. În ultimul caz acestea nu vor avea un conținut economic, un conținut care să poată fi evaluat în bani.

Știința dreptului civil se preocupă, cu precădere, de drepturile subiective și de obligațiile care au un conținut economic.

Cunoaștem că, sub aspect structural, raportul juridic civil este format din trei elemente: subiectele, conținutul și obiectul.

În ce privește conținutul raportului juridic civil, acesta este format din drepturile subiective și obligațiile corelative care iau naștere în favoarea și, respectiv, în sarcina subiectelor acestui raport juridic civil.

Referitor la obiectul raportului juridic civil, acesta constă în acțiunea sau inacțiunea, deci este vorba despre conduita sau prestația la care este îndrituit subiectul activ și la care este obligat subiectul pasiv¹.

Astfel cum precizăm, una dintre cele mai importante clasificări ale drepturilor și obligațiilor subiective civile, o reprezintă clasificarea în drepturi și obligații patrimoniale și drepturi și obligații nepatrimoniale².

Drepturile și obligațiile patrimoniale sunt cele care au un conținut economic, deci pot fi evaluate în bani. Deosebit de acestea, drepturile și obligațiile nepatrimoniale nu au o valoare economică și, datorită acestui fapt, nu au posibilitatea de a fi evaluate în bani.

Noțiunea de patrimoniu, în sensul acestuia, precis și concret, pe care îl folosește dreptul civil, este raportată exclusiv la sfera drepturilor și obligațiilor patrimoniale.

Discutând despre patrimoniu, se observă că drepturile subiective patrimoniale și obligațiile patrimoniale corelative pot să fie tratate, abordate, fiecare în mod separat, deci luate *ut singuli*, în propria lor individualitate, făcând abstracție de celelalte drepturi și obligații ale persoanei respective.

¹ Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ed. Șansa S.R.L., București, 1994, p. 142. *Idem*, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ed. a V-a, revăzută și adăugită de M. Nicolae și P. Trușcă, Ed. Șansa S.R.L., București, 1998, p. 97; A. Cojocaru, *Drept civil. Partea generală*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 98; G. Boroi, C. Al. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 73.

² I. P. Filipescu, *Dreptul civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 1998, p. 7; I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *Drept civil. Dreptul de proprietate și alte drepturi reale*, Ed. Actami, București, 2000, p. 9. C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Universitatea București, 1988, p. 4. L. Pop, *Dreptul de proprietate și dezmembrămintele sale*, Ed. Lumina Lex, București, 1996, p. 8, *idem*, *Drept civil. Teoria generală a drepturilor reale*, Universitatea Cluj-Napoca, 1987, p. 2.

Dar drepturile subiective patrimoniale și obligațiile corelative patrimoniale pot fi privite în totalitatea lor, adică pot fi privite ca o universalitate juridică¹.

De esența patrimoniului este existența unui ansamblu, a unei totalități, a unei universalități, a unei globalități, deci este vorba despre un complex de bunuri care trebuie să aibă o interferență, o puternică legătură interioară.

Prin patrimoniu, în limba latină, sunt înțelese bunurile moștenite de la părinți, *patrius* însemnând al tatălui, părintesc², iar în limba română, patrimoniul desemnează ceea ce este considerat bun, o proprietate comună transmisă de la strămoși.³

Termenul de patrimoniu a fost explicat și prin alte înțelesuri cunoscute în limbajul comun, precum patrimoniu cultural, patrimoniu arheologic, patrimoniu istoric, patrimoniu artistic, patrimoniu comun al umanității⁴, toate aceste accepțiuni fiind diferite de noțiunea juridică de patrimoniu, în cadrul căreia este vorba despre o relație cu prezentul și cu persoana titulară de drepturi și obligații cu conținut economic.⁵

1.1.2. Reglementările legale

În Codul civil de la 1864⁶ și în alte acte normative era folosit termenul de patrimoniu, fără însă ca niciunul dintre aceste acte normative să dea o definiție a acestuia.

Noul Cod civil folosește noțiunea de patrimoniu în mai multe texte, mai cu seamă în materia dreptului succesoral. Bunăoară, conform prevederilor art. 1.114 alin. (2), moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile și sarcinile moștenirii numai cu bunurile din patrimoniul succesoral, proporțional cu cota ce revine fiecăruia, legiuitorul instituind, ca principiu, acceptarea moștenirii numai sub beneficiu de inventar. De asemenea, în cazul acceptării forțate a moștenirii, conform prevederilor art. 1.119, moștenitorul care a sustras sau a ascuns cu rea-credință bunuri din patrimoniul succesoral sau a ascuns o donație supusă raportului ori reducățiunii este considerat că a acceptat moștenirea, chiar dacă anterior renunțase la aceasta și nu va avea niciun drept cu privire la bunurile sustrate sau ascunse și, după caz, este obligat să raporteze sau să reducă donația ascunsă fără a participa la distribuirea bunului donat. Cu toate acestea, asemenea moștenitor are obligația să plătească datoriile și sarcinile moștenirii proporțional cu cota din moștenire, inclusiv cu propriile bunuri.

De asemenea, în conformitate cu reglementările art. 1.130 din noul Cod civil, moștenitorul cu vocație succesorală sau cu titlu universal poate obține oricând recunoașterea calității sale de moștenitor contra oricărei persoane care pretinde că se întemeiază pe titlu de moștenitor și posedă toate sau numai o parte din bunurile din patrimoniul succesoral. Textul

¹ C. Bîrsan, M. Gaiță, M. M. Pivniceru, *Drepturile reale*, Institutul European, Iași, 1997, p. 7. Fr. Terré, Ph. Simler, *Droit civil. Les biens*, 6e édition, Paris, Dalloz, 2002, pp. 20 și 21.

² V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. I, Edit. Humanitas, București, 2004, p. 41, autorul citând G. Guțu, *Dicționar latin-român*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 868; A. Seriaux, *La notion juridique de patrimoine. Brèves notations civilistes sur le verbe avoir*, in *Revue trimestrielle de droit civil* nr. 4/1994, p. 812, V. Stoica, *Noțiunea juridică de patrimoniu*, în *Pandectele Române* nr. 1/2003, Supliment, pp. 177-220.

³ V. Stoica, *op. cit.*, p. 41, autorul citând *Mic dicționar enciclopedic*, Ed. Enciclopedică Română, București, 1972, p. 684.

⁴ *Idem*, p. 41.

⁵ *Idem*, p. 42

⁶ Nici Codul civil francez nu conține o definiție a patrimoniului.

următor, art. 1131 alin. (1) din același cod, prevede că recunoașterea calității de moștenitor îl obligă pe deținătorul fără titlu al bunurilor din patrimoniul succesoral la restituirea acestor bunuri, cu aplicarea regulilor stabilite la art. 1.635-1.649.

Art. 1.133 din noul Cod civil prevede că certificatul de moștenitor face dovada calității de moștenitor, legal sau testamentar, și dovada dreptului de proprietate al moștenitorilor acceptanți asupra bunurilor din masa succesorală, iar în vederea stabilirii componenței patrimoniului succesoral, notarul public trebuie să procedeze, mai întâi, la lichidarea regimului matrimonial.

În conformitate cu dispozițiile art. 1.137 din noul Cod civil, dacă în termen de un an și 6 luni de la deschiderea moștenirii nu s-a înfățișat niciun succesibil, notarul, la cererea oricărei persoane interesate, trebuie să îi someze pe toți succesibilii, printr-o publicație făcută la locul deschiderii moștenirii, la locul unde se află imobilele din patrimoniul succesoral, precum și într-un ziar de largă circulație, pe cheltuiala moștenirii, să se înfățișeze la biroul său în termen de cel mult două luni de la publicare și dacă niciun succesibil nu se prezintă în termenul fixat în publicație, notarul va constata că moștenirea este vacantă.

Art. 1.139 din noul Cod civil, reglementând intrarea în stăpânirea moștenirii vacante și răspunderea pentru pasiv, prevede, la alin. (2), că comuna, orașul sau, după caz, municipiul suportă pasivul moștenirii vacante numai în limita valorii bunurilor din patrimoniul succesoral. Tot astfel, la art. 1.153 alin. (2), teza a II-a din același Cod, reglementând evaluarea bunului în cazul raportului prin echivalent, legiuitorul prevede că dacă devalorizarea bunului intrat în patrimoniu era inevitabilă la data dobândirii, în virtutea naturii sale, înlocuirea bunului nu este luată în considerare.

Reglementând garanția comună a creditorilor, adică gajul general al creditorilor chirografari, una dintre funcțiile patrimoniului, legiuitorul, la art. 2.324 alin. (1) din noul Cod civil prevede că cel care este obligat personal răspunde cu toate bunurile sale, mobile și imobile, prezente și viitoare și acestea servesc drept garanție comună a creditorilor săi. Acest text de lege se referă la bunurile mobile și imobile, prezente și viitoare, constituind dreptul de gaj general al creditorilor chirografari. Acești creditori au dreptul, în situația în care debitorul lor nu-și îndeplinește obligația, să urmărească toate bunurile debitorului, deci au posibilitatea să urmărească întregul patrimoniu al acestuia. Este situația cunoscută pe care o denumim *gajul general al creditorilor chirografari*. În acest ultim exemplu, legiuitorul a avut în vedere bunurile prezente și viitoare, toate aceste bunuri garantând obligațiile asumate de debitor, având în vedere deci, altfel spus, totalitatea bunurilor debitorului, însemnând universalitatea acestor bunuri privite ca atare¹. Debitorul are posibilitatea de a dispune în mod liber de bunurile care compun patrimoniul său. Poate să mărească activul, să micșoreze pasivul sau invers, neputând fi îngrădit în asemenea prerogative. Este de observat că, în situația în care se ajunge la scadență și debitorul nu are posibilitatea să execute obligația asumată, creditorului i se recunoaște dreptul de a urmări orice bun care se găsește în patrimoniul debitorului său, neinteresând dacă acest bun exista sau nu exista în patrimoniul debitorului la momentul asumării obligației.

De asemenea, bunul existent în patrimoniul debitorului la data asumării obligației, care a fost înstrăinat ulterior, nu mai poate să fie urmărit, ținând seama de faptul că acesta a ieșit din patrimoniul debitorului, a părăsit acel patrimoniu, devenind un element al unui alt patrimoniu.

¹ I. P. Filipescu, *op. cit.*, p. 8, I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *op. cit.*, p. 10.

În conformitate cu reglementările legale menționate, creditorul poate să urmărească patrimoniul debitorului așa cum acest patrimoniu se va găsi la momentul declanșării urmăririi, indiferent dacă bunurile existau la momentul asumării obligației, ori dacă bunurile care se găsesc în patrimoniu au fost dobândite după momentul asumării obligației respective. Creditorul nu are posibilitatea urmăririi bunurilor care au părăsit patrimoniul, în momentul la care el a început executarea.

Putem spune că acest gaj general al creditorilor chirografari îl constituie patrimoniul debitorilor. Observăm că legiuitorul a folosit noțiunea de patrimoniu, explicând, pe această cale, dreptul de gaj general al creditorilor chirografari.

Vom mai întâlni noțiunea de patrimoniu și în cazul reglementărilor conținute de noul Cod civil, la art. 187, atunci când prevede care sunt elementele constitutive ale persoanei juridice, enumerând printre elementele necesare constitutive ale persoanei juridice și existența unui patrimoniu propriu.

Există și alte reglementări în cuprinsul noului Cod civil, unde legiuitorul face aplicația noțiunii de patrimoniu.

Ordonanța Guvernului nr. 26/2000¹, spre exemplu, reglementează la art. 16, că actul constitutiv al fundației trebuie să indice patrimoniul inițial al fundației.

La fel sunt și reglementările conținute de Legea nr. 31/1990². Legiuitorul face referire la noțiunea de patrimoniu al societăților comerciale în mai multe texte.

Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților economice de stat ca regii autonome și societăți comerciale³, folosește noțiunea de patrimoniu în mai multe texte, anume la

¹ O.G. nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, publicată în M. Of. nr. 39 din 31 ianuarie 2000, aprobată cu modificări prin Legea nr. 246/2005, publicată în M. Of. nr. 656 din 25 iulie 2005; O.G. nr. 26/2000 a mai fost modificată și de O.G. nr. 37/2003, publicată în M. Of. nr. 62 din 1 februarie 2003, respinsă prin Legea nr. 213/2005, publicată în M. Of. nr. 597 din 11 iulie 2005, și de Legea nr. 305/2008, publicată în M. Of. nr. 855 din 22 decembrie 2008 și prin Legea nr. 34/2010, publicată în M. Of. nr. 151 din 24 martie 2010; O.G. nr. 26/2000 a abrogat Legea nr. 21/1924 pentru persoanele juridice (asociații și fundații), publicată în M. Of. nr. 27 din 6 februarie 1924, aceasta din urmă reglementând, în mai multe texte, obligativitatea ca persoanele juridice fără scop patrimonial să aibă patrimoniu.

² Legea nr. 31/1990 privind societățile comerciale, publicată în M. Of. nr. 126 -127 din 17 noiembrie 1990, republicată în M. Of. nr. 1066 din 17 noiembrie 2004; Legea nr. 31/1990 a fost modificată și completată prin Legea nr. 302/2005, publicată în M. Of. nr. 953 din 27 octombrie 2005, prin Legea nr. 85/2006 privind procedura insolvenței, publicată în M. Of. nr. 359 din 21 aprilie 2006 și prin Legea nr. 164/2006, publicată în M. Of. nr. 430 din 18 mai 2006, prin Legea nr. 441/2006, publicată în M. Of. nr. 955 din 28 noiembrie 2006, prin Legea nr. 516/2006, publicată în M. Of. nr. 14 din 9 ianuarie 2007, prin O.U.G. nr. 82/2007, publicată în M. Of. nr. 446 din 29 iunie 2007, prin O.U.G. nr. 52/2008, publicată în M. Of. nr. 333 din 30 aprilie 2008, prin Legea nr. 284/2008, publicată în M. Of. nr. 778 din 20 noiembrie 2008 și prin Legea nr. 88/2009, publicată în M. Of. nr. 266 din 14 aprilie 2009, prin O.U.G. nr. 43/2010, publicată în M. Of. nr. 316 din 13 mai 2010, prin O.U.G. nr. 54/2010, publicată în M. Of. nr. 421 din 23 iunie 2010, prin O.U.G. nr. 90/2010, publicată în M. Of. nr. 674 din 4 octombrie 2010, prin Legea nr. 202/2010, publicată în M. Of. nr. 714 din 25 noiembrie 2010 și prin O.U.G. nr. 37/2011, publicată în M. Of. nr. 285 din 22 aprilie 2011.

³ Legea nr. 15/1990 privind reorganizarea unităților de stat ca regii autonome și societățile comerciale, publicată în M. Of. nr. 98 din 8 august 1990; Legea nr. 15/1990 a fost modificată prin Legea nr. 58/2001, publicată în M. Of. nr. 169 din 16 august 1991, abrogată prin O.U.G. nr. 88/1997, prin Legea nr. 80/1991, publicată în M. Of. nr. 263 din 23 decembrie 1991, prin O.U.G. nr. 15/1993, publicată în M. Of. nr. 2002 din 23 august 1993, prin O.U.G. nr. 70/1994, publicată în M. Of. nr. 246 din 31 august 1994, republicată, cu modificările ulterioare, abrogată prin Legea nr. 414/2002; Legea nr. 15/1990 a mai fost modificată prin Legea nr. 21/1996, publicată în M. Of. nr. 88 din 30 aprilie 1996, modificată prin O.U.G. nr. 121/2003, publicată în M. Of. nr. 875 din 10 decembrie 2003, precum și prin Legea nr. 219/1998, publicată în M. Of. nr. 459 din 30 noiembrie 1998, abrogată prin O.U.G. nr. 34/2006, publicată în M. Of. nr. 418 din 15 mai 2006, prin O.U.G.

art. 4, alin. (1) se arată că, prin actul de înființare a regiei autonome, trebuie să se stabilească obiectul de activitate, patrimoniul, denumirea și sediul principal. Art. 5 alin. (1) din același act normativ arată că regia autonomă este proprietara bunurilor din patrimoniul acesteia. Al doilea alineat al aceluiași articol prevede că, exercitându-și dreptul de proprietate, regia autonomă posedă, folosește și dispune în mod autonom, de bunurile pe care le are în patrimoniu sau le culege fructele, pentru realizarea scopului în care a fost constituită.

În art. 19 din același act normativ se vorbește despre inventarierea patrimoniului unităților economice care s-au transformat în societăți comerciale, avându-se în vedere evaluarea și stabilirea patrimoniului societăților comerciale în condițiile stabilite prin hotărâre de guvern.

1.1.3. Noțiunea de patrimoniu

Noțiunea de patrimoniu a implicat anumite discuții, datorită faptului că, așa cum am arătat, în legislația noastră anterioară apariției noului Cod civil nu exista o definiție a acestuia, astfel încât a revenit doctrinei juridice rolul de a da o atare definiție.

Din punct de vedere economic, patrimoniul reprezintă totalitatea bunurilor care formează averea unei persoane¹.

Definiția aceasta, valabilă din punct de vedere economic, poate fi transpusă, în materie juridică, atunci când prin bunuri înțelegem lucrurile materiale care constituie averea unei persoane, dar înțelegem, de asemenea, și drepturile pe care le are persoana respectivă, drepturi care au un conținut economic, evaluat în bani².

În componența patrimoniului se includ numai drepturile și obligațiile cu conținut economic, nu și bunurile care formează obiectul acestora.³

Sub aspect juridic, patrimoniul reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor care au un conținut economic, care sunt evaluabile în bani, care aparțin unei anumite persoane. Deci, patrimoniul conține toate drepturile unei persoane, drepturi evaluabile în bani. La fel și obligațiile corelative acestora.

În acest sens vom aminti prevederile art. 31 din noul Cod civil, în conformitate cu care orice persoană fizică sau persoană juridică – adică, am spune noi, orice subiect de drept civil – este titulară a unui patrimoniu care include *toate drepturile și datoriile ce pot fi evaluate în bani și aparțin acesteia*.

Din conținutul noțiunii de patrimoniu, sunt excluse drepturile subiective civile care nu au un conținut economic, deci acelea care sunt legate de persoană, anume drepturile personale nepatrimoniale, drepturile care asigură participarea individului la exercițiul funcțiilor publice și acțiunile de stare civilă.

nr. 49/1999, publicată în M. Of. nr. 170 din 22 aprilie 1999, respinsă prin Legea nr. 136/2000, publicată în M. Of. nr. 345 din 25 iulie 2000, prin O.U.G. nr. 121/2003, publicată în M. Of. nr. 875 din 10 decembrie 2003, aprobată cu modificări prin Legea nr. 184/2004, publicată în M. Of. nr. 461 din 24 mai 2004, prin Legea nr. 276/2006, publicată în M. Of. nr. 586 din 6 iulie 2006 și prin O.U.G. nr. nr. 58/2007, publicată în M. Of. nr. 439 din 27 iunie 2007. Legea nr. 15/1990 a mai fost modificată prin Legea nr. 245/2011, publicată în M. Of. nr. 865 din 11 decembrie 2011 și prin O.U.G. nr. 109/2011, publicată în M. Of. nr. 883 din 14 decembrie 2011.

¹ I. P. Filipescu, *op. cit.*, p. 8; I. P. Filipescu, A. I. Filipescu, *op. cit.*, p. 10.

² C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, A. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, București, 1929, vol. I, p. 844.

³ V. Stoica, *op. cit.*, p. 51, autorul citând A. Seriaux, *op. cit.*, în *Revue trimestrielle de droit civil* nr. 4/1994, pp. 802 și 803.

În conținutul patrimoniului, drepturile și obligațiile cu caracter economic se află într-o strânsă corelare. Drepturile formează activul patrimonial, iar obligațiile formează pasivul patrimonial.

În raport de această formulare, patrimoniul a fost definit de profesorul George Luțescu ca *expresiunea contabilă a tuturor puterilor aparținând unui subiect de drept*, prefigurând unul dintre caracterele juridice ale patrimoniului¹.

Patrimoniul cuprinde, astfel cum precizăm, activul și pasivul. Activul patrimoniului este compus din toate drepturile care au valoare economică, exprimabilă în bani. Aici pot fi incluse dreptul de proprietate, alte drepturi reale și pot să fie incluse, de asemenea, drepturi de creanță.

În ce privește pasivul patrimonial, acesta conține datoriile și obligațiile care au un conținut economic, conținut exprimabil în bani, pe care le are o anumită persoană. Pasivul poate fi format din obligația de a da (a transmite sau a constitui un drept real), poate să conștie în obligația de a face (de a efectua o anumită prestație pozitivă, obligație pe care și-a luat-o debitorul raportului juridic obligațional) sau poate să conștie în obligația de a nu face ceva ceea ce debitorul ar fi putut face înainte de a încheia raportul juridic obligațional respectiv.

În final, putem spune că *patrimoniul* reprezintă totalitatea drepturilor și obligațiilor patrimoniale, cu un conținut economic evaluabil în bani, care aparțin unui subiect de drept (persoană fizică sau persoană juridică), drepturi și obligații care sunt privite ca activ și pasiv și care se găsesc într-o permanentă interdependență și conexiune².

Definiția patrimoniului va cuprinde ceea ce este considerat necesar pentru a evidenția asemenea noțiune și anume ideea valorii economice, ideea universalității și fundamentul personalist al patrimoniului.³

Patrimoniul, fiind alcătuit din drepturi și obligații cu valoare economică, s-a considerat criteriul evaluării bănești ca fiind fundamental pentru a aprecia caracterul patrimonial al drepturilor și obligațiilor⁴, iar valoarea pecuniară a drepturilor și obligațiilor care compun patrimoniul determină valoarea economică a acestui ansamblu.⁵

Întrucât patrimoniul este alcătuit din drepturi și obligații cu valoare economică, a fost evidențiată și fungibilitatea în sens larg a elementelor patrimoniale, ceea ce nu se reduce, însă, la înlocuirea unui bun cu alt bun în executarea unei obligații.⁶

¹ G. N. Luțescu, *Teoria generală a drepturilor reale. Teoria patrimoniului. Clasificarea bunurilor. Drepturile reale principale*, București, 1947, p. 21.

² A se vedea, pentru definiția patrimoniului: C. Stătescu, C. Bârsan, *op. cit.*, p. 5; C. Bârsan, M. Gaiță, M. M. Pivniceru, *op. cit.*, pp. 7 și 8; I.P. Filipescu, *op. cit.*, pp. 8 și 9; Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *Drepturile reale principale în Republica Socialistă România*, Ed. Academiei, București, 1978, p. 13; Liviu Pop, *op. cit.*, 1996, p. 9; Paul Mircea Cosmovici, *Drept civil. Drepturi reale, Obligații, Legislație*, Ed. ALL, București, 1996, pp. 2 și 3; Marin Popa, *Drept civil. Drepturile reale*, București, 1994, p.4; Mircea N. Costin, *Marile instituții ale dreptului civil român*, vol. I, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 62; Matei B. Cantacuzino, *Elementele dreptului civil*, Ed. ALL Educational, București, 1998, p. 32; Al. Weill, Fr. Terré, Ph. Simler, *Droit civil. Les biens*, 3e édition, Ed. Dalloz, Paris, 1985, pp. 4 și urm.

S-a subliniat că patrimoniul constituie o noțiune de sinteză și este o unitate juridică formată din ansamblul drepturilor și obligațiilor unei persoane. (C. Atias, *Droit civil. Les biens*, Litec, Paris, 2005, p.9)

³ V. Stoica, *op. cit.*, pp. 67 și 68.

⁴ *Idem*, p. 48.

⁵ *Idem*, p. 49.

⁶ *Idem*, pp. 49 și 50.

Analizând definiția patrimoniului, observăm că acesta constituie o universalitate juridică, neputând fi redus la drepturile și obligațiile pecuniare din conținutul său, acesta având consistență logică și juridică numai în raport cu substanța sa economică.¹

1.1.4. Teorii cu privire la patrimoniul

Pentru a explica fundamentul juridic al patrimoniului, noțiunea de patrimoniu și caracterele juridice ale acestuia, pentru a individualiza acest concept, în doctrina juridică au fost formulate mai multe teorii.

Astfel, au existat două teorii, teoria personalistă a patrimoniului, denumită și *teoria patrimoniului personalitate* și teoria patrimoniului de afecțiune, denumită și *teoria patrimoniului scop*.

O dată cu recunoașterea personalității juridice pentru *pater familias* și pentru ceilalți membri ai familiei², lucrurile au fost împărțite în *res in nostro patrimonio* și *res extra nostrum patrimonium*.³

Noțiunea juridică de patrimoniu a fost preluată și în vechiul drept francez, în ce privește legătura cu o anumită persoană.⁴

1.1.4.1. Teoria personalistă a patrimoniului (teoria patrimoniului personalitate)

Teoria aceasta a fost elaborată în Franța în secolul al XIX-lea. Conform acestei teorii, între persoană și patrimoniu există o strânsă legătură, astfel încât patrimoniul capătă caracterele esențiale ale personalității titularului, devenind astfel indivizibil și inalienabil. Autorii Rau și Aubry au precizat că patrimoniul reprezintă emanația personalității și expresia puterii juridice cu care este investită orice persoană⁵, personalitatea omului fiind considerată în relațiile cu obiectele exterioare.⁶

În cuprinsul acestei teorii se conferă patrimoniului mai multe caractere juridice, după cum urmează:

- numai persoanele pot avea un patrimoniu, deoarece drepturile subiective civile nu pot să existe în afara persoanei și nici patrimoniul nu poate fi desprins, separat de o persoană;
- orice persoană, în mod obligatoriu, are un patrimoniu (prin aceasta trebuie să înțelegem existența unor bunuri, a unor drepturi și obligații, dar și aptitudinea de a avea asemenea drepturi și obligații);
- o persoană poate avea un singur patrimoniu, acesta fiind indivizibil;
- patrimoniul nu poate fi despărțit de persoană, atâta vreme cât persoana este în viață; patrimoniul poate fi transmis numai prin acte *mortis causa* către succesorii universali sau cu

¹ *Idem*, p. 54.

² V. Stoica, *op. cit.*, p. 42, autorul citând G. Plastara, *Curs de drept civil român*, vol. II, Ed. Cartea Românească, București, pp. 56-58.

³ V. Stoica, *op. cit.*, p. 42, autorul citând S. G. Longinescu, *Elemente de drept roman*, vol. I, Partea I, Tipografia Societății Anonime „Curierul Judiciar”, București, 1927, pp. 286 și 287.

⁴ V. Stoica, *op. cit.*, p. 44.

⁵ Aubry et Rau, *Cours de droit civil français*, tome IX, § 573, p. 333 și urm. C Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *op. cit.*, vol. I, p. 845; G. N. Luțescu, *op. cit.*, p. 25.

⁶ Fr. Terré, Ph. Simler, *op. cit.*, p. 23.

titlu universal, însă unele componente ale patrimoniului pot fi transmise cu titlu particular și în timpul vieții titularului.

Această teorie a constituit suport pentru promovarea intereselor economice exercitate în Apusul Europei la sfârșitul secolului al XIX-lea.

În cadrul economic și social respectiv, caracterul indivizibil al patrimoniului a fundamentat motivația angajării răspunderii nelimitate a întreprinzătorului în cadrul întreprinderilor existente la acea vreme, cu întreaga sa avere, în raporturile cu creditorii. Deoarece investitorii aveau nevoie de capital, acesta fiind deținut de bancheri, ei împrumutau sumele de la bancheri și se punea problema garantării împrumuturilor. Garantarea acestor împrumuturi, în condițiile aplicării teoriei în discuție, se făcea cu toate bunurile întreprinzătorului respectiv, deoarece între patrimoniu și persoană exista o strânsă legătură, patrimoniul fiind unic și indivizibil în raport cu titularul.

Către finele secolului XIX, în condițiile revoluției industriale, am asistat la o concentrare a capitalului. În această perioadă apar societățile pe acțiuni. Capitalul societății era constituit din acțiuni care puteau să fie transmise, care se găseau în circuitul civil; răspunderea acționarilor era limitată la valoarea acțiunilor pe care aceștia le dețineau, în raport de capitalul societății.

Începe să se creeze, în aceste condiții, o breșă în teoria personalistă a patrimoniului, deoarece regula indivizibilității patrimoniului și caracterul unitar al patrimoniului sunt în contradicție cu nevoile economico-sociale.

A început să se resimtă necesitatea divizibilității patrimoniului și, pe această cale, constituirea condițiilor propice pentru ca toate persoanele să poată participa, în calitate de acționari, la constituirea patrimoniului societăților comerciale, la patrimoniul chiar mai multor societăți comerciale, divizându-se, pe această cale, și răspunderea, în raport de acțiunile deținute la aceste societăți și limitându-se această răspundere la întinderea aportului la constituirea capitalului social existent.

În acele condiții economice, teoria patrimoniului-personalitate a început să constituie o frână în calea circulației libere a capitalului. Pentru acest motiv, în dreptul francez, au început să fie constituite diverse procedee, pe baza cărora să se ocolească principiul indivizibilității patrimoniului.

Aici trebuie amintit procedeul în conformitate cu care, știind că patrimoniul unei persoane nu poate fi divizat, se creau mai multe persoane juridice care aveau rolul de a susține un patrimoniu. În cazul unui comerciant, dacă acesta dorea să desfășoare mai multe activități comerciale și fiecărei dintre aceste activități trebuia să-i afecteze numai o parte din patrimoniul său, putea să creeze mai multe persoane juridice.

Pe această cale, alături de patrimoniu, denumit la acea vreme, patrimoniu civil, investitorul, persoană fizică, avea de fapt și mai multe patrimonii comerciale¹.

Această teorie a fost criticată în literatura juridică. Astfel, este de precizat că orice persoană poate avea un patrimoniu, dar nu ca emanație a personalității, ci pentru că orice persoană va avea un minim de bunuri și, în mod potențial, poate dobândi drepturi și obligații, deci poate mări sau micșora activul sau pasivul. S-a precizat că persoanele au un patrimoniu, nu ca atribut al personalității, ci datorită faptului că acesta este un ansamblu de drepturi și obligații care nu pot să aparțină decât persoanei.

Mai pot fi aduse și alte argumente juridice pentru critica teoriei amintite².

¹ Henry et Leon Mazeaud, Jean Mazeaud, *Leçons de Droit civil*, tome I, Éditions Montchrestien, Paris, 1970, p. 318.

² I. P. Filipescu, *op. cit.*, p. 12; I. P. Filipescu, A.I. Filipescu, *op. cit.*, p. 14.